

KELLY

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (δεύτερο τμήμα)

της 21ης Ιουλίου 2011*

Στην υπόθεση C-104/10,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το High Court (Ιρλανδία) με απόφαση της 29ης Ιανουαρίου 2010, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 24 Φεβρουαρίου 2010, στο πλαίσιο της δίκης

Patrick Kelly

κατά

National University of Ireland (University College, Dublin),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (δεύτερο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.N. Cunha Rodrigues, πρόεδρο τμήματος, A. Arabadjiev, A. Rosas (εισηγητή), U. Løhmus και P. Lindh, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: P. Mengozzi
γραμματέας: L. Hewlett, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 13ης Ιανουαρίου 2011,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- ο P. Kelly, αυτοπροσώπως,
- το National University of Ireland (University College, Dublin), εκπροσωπούμενο από την M. Bolger, SC, εντολοδόχο του E. O'Sullivan, solicitor,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον J. Möller,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. van Beek και την N. Yerrell,

κατόπιν της αποφάσεως που έλαβε, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, να εκδικάσει την υπόθεση χωρίς ανάπτυξη προτάσεων,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

¹ Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης και, ειδικότερα, του άρθρου 4 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της

9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και πρόωθηση και τις συνθήκες εργασίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 70), του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80/ΕΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με το βάρος απόδειξης σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου (ΕΕ 1998, L 14, σ. 6), και του άρθρου 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, για την τροποποίηση της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ (ΕΕ L 269, σ. 15).

- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ του P. Kelly και του National University of Ireland (University College, Dublin) (στο εξής: UCD), κατόπιν της αρνήσεως του τελευταίου να δημοσιοποιήσει έγγραφα, μη τροποποιημένα, αφορώντα τη διαδικασία επιλογής υποψηφίων για τη συμμετοχή σε επαγγελματική εκπαίδευση.

Το νομικό πλαίσιο

Η κανονιστική ρύθμιση της Ένωσης

Η οδηγία 76/207

- 3 Η οδηγία 76/207, η οποία είχε εφαρμογή κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών κατόπιν των οποίων υποβλήθηκε καταγγελία για δυσμενή διάκριση λόγω φύλου, ήτοι κατά τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 2002, προέβλεπε στο άρθρο 4 τα εξής:

«Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά την πρόσβαση σ' όλες τις μορφές και σ' όλα τα επίπεδα του επαγγελματικού προσανατολισμού, της επαγγελματικής εκπαίδευσεως, της επαγγελματικής επιμορφώσεως και μετεκπαιδεύσεως συνεπάγεται ότι τα κράτη μέλη θα λάβουν τα αναγκαία μέτρα ώστε:

- α) να καταργηθούν οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως·

- β) να ακυρωθούν, να δύνανται να κηρυχθούν άκυρες ή να δύνανται να τροποποιηθούν οι αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως διατάξεις που περιλαμβάνονται στις συλλογικές συμβάσεις εργασίας ή στις ατομικές συμβάσεις εργασίας, στους εσωτερικούς κανονισμούς επιχειρήσεων, καθώς και στα καταστατικά των ελευθέρων επαγγελματιών·

- γ) υπό την επιφύλαξη της αυτονομίας την οποία ορισμένα κράτη μέλη αναγνωρίζουν σε ορισμένα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, ο επαγγελματικός προσανατολισμός, η επαγγελματική εκπαίδευση, η επαγγελματική επιμόρφωση και μετεκπαίδευση πρέπει να είναι προσιτά βάσει των ιδίων κριτηρίων και στα ίδια επίπεδα, χωρίς διάκριση που να βασίζεται στο φύλο.»

4 Το άρθρο 6 της ίδιας οδηγίας όριζε τα εξής:

«Τα κράτη μέλη εισάγουν στην εσωτερική τους έννομη τάξη τα αναγκαία μέτρα, προκειμένου να καταστεί δυνατό σε κάθε πρόσωπο που θεωρεί ότι θίγεται από την μη εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, κατά την έννοια των άρθρων 3, 4 και 5, να διεκδικεί τα δικαιώματά του διά της δικαστικής οδού, αφού ενδεχομένως, προσφύγει σε άλλα αρμόδια όργανα.»

Η οδηγία 2002/73

- 5 Η οδηγία 76/207 τροποποιήθηκε με την οδηγία 2002/73, της οποίας το άρθρο 2, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, ορίζει ότι τα κράτη μέλη όφειλαν να θέσουν σε ισχύ τις νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις που είναι αναγκαίες για τη συμμόρφωση προς την οδηγία αυτή μέχρι τις 5 Οκτωβρίου 2005 το αργότερο.

- 6 Η οδηγία 2002/73 καταργεί, μεταξύ άλλων, το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207 και τροποποιεί, με το άρθρο της 1, σημείο 3, το άρθρο 3 της οδηγίας 76/207 ως εξής:

«1. Η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης σημαίνει ότι δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στο δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, περιλαμβανομένων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όσον αφορά:

[...]

- β) την πρόσβαση σε όλους τους τύπους και τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, περιλαμβανομένης της απόκτησης πρακτικής εμπειρίας·

[...]

2. Προς το σκοπό αυτό, τα κράτη μέλη διασφαλίζουν ότι:

- α) οι νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις, οι αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης, καταργούνται·
- β) διατάξεις αντίθετες προς την αρχή της ίσης μεταχείρισης, οι οποίες περιέχονται σε συμβάσεις ή συλλογικές συμφωνίες, εσωτερικούς κανονισμούς επιχειρήσεων ή κανόνες που διέπουν τα ανεξάρτητα επαγγέλματα ή/και εργασίες και τις οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών, είναι άκυρες, ακυρώσιμες ή τροποποιούνται.»

Η οδηγία 97/80

- 7 Η οδηγία 97/80, η οποία έπρεπε να μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο μέχρι την 1η Ιανουαρίου 2001, θεσπίζει τους κανόνες περί του βάρους αποδείξεως σε περιπτώσεις δυσμενούς διακρίσεως λόγω φύλου.
- 8 Κατά τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αυτής, η εκτίμηση των γεγονότων από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως αποτελεί αρμοδιότητα των εθνικών δικαστικών ή άλλων αρμοδίων αρχών, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και/ή την εθνική πρακτική.
- 9 Κατά τη δέκατη όγδοη αιτιολογική σκέψη της ίδιας οδηγίας, το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκρινε ότι επιβάλλεται η προσαρμογή των κανόνων που

αφορούν το βάρος αποδείξεως όταν τεκμαίρεται δυσμενής διάκριση και ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες επαληθεύεται αυτή η κατάσταση, η πραγματική εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως απαιτεί να μετατίθεται το βάρος αποδείξεως στον εναγόμενο.

- 10 Κατά το άρθρο 1 της εν λόγω οδηγίας, στόχος της είναι να εξασφαλίσει ότι καθίστανται αποτελεσματικότερα τα μέτρα που λαμβάνονται από τα κράτη μέλη, κατ'εφαρμογήν της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, τα οποία επιτρέπουν σε κάθε άτομο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη εφαρμογή υπέρ αυτού της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως να διεκδικεί τα δικαιώματά του διά της δικαστικής οδού, ενδεχομένως κατόπιν προσφυγής σε άλλες αρμόδιες αρχές.

- 11 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 97/80, αυτή έχει εφαρμογή, μεταξύ άλλων, στις περιπτώσεις που καλύπτονται από την οδηγία 76/207.

- 12 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη, σύμφωνα με τα εθνικά δικαστικά τους συστήματα, λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε, όταν ένα πρόσωπο κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχείρισης και παρουσιάζει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διάκρισης, να επιβάλλεται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.»

Η εθνική νομοθεσία

- 13 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι οι αρχές που αφορούν τη δημοσιοποίηση εγγράφων, βάσει του Order 57A rule 6(6) των Circuit Court Rules, αντιστοιχούν στις αρχές περί γνωστοποίησης εγγράφων στοιχείων («discovery») και περί εξετάσεως των εγγράφων («inspection») του Order 32 των Rules of the Circuit 2001-2006 και του Order 31 των Rules of the Superior Courts 1986, όπως έχουν τροποποιηθεί.
- 14 Βάσει των κανόνων αυτών, η γνωστοποίηση εγγράφου επιτρέπεται εφόσον αποδειχθεί ότι το έγγραφο αυτό είναι ουσιώδες για τα ζητήματα που ανακύπτουν στο πλαίσιο της ένδικης διαφοράς και ότι, ιδίως, είναι απαραίτητο προκειμένου το δικαστήριο να εκδώσει δίκαιη απόφαση επί της υποθέσεως.
- 15 Παρά το γεγονός ότι ένα έγγραφο έχει κριθεί τόσο ουσιώδες όσο και απαραίτητο, η προσκόμισή του μπορεί να μην επιτραπεί, ιδίως αν το έγγραφο αυτό τυγχάνει «ειδικής» ή εμπιστευτικής μεταχειρίσεως.
- 16 Σε περίπτωση συγκρούσεως μεταξύ του δικαιώματος να ζητηθεί η προσκόμιση ενός εγγράφου, αφενός, και του καθήκοντος προστασίας της εμπιστευτικότητας ή συμμορφώσεως προς κάθε αντίθετη υποχρέωση ή αντίθετο δικαίωμα, το επιληφθέν της διαφοράς εθνικό δικαστήριο πρέπει να σταθμίσει τη φύση της υποβληθείσας αιτήσεως, καθώς και τον προβαλλόμενο βαθμό εμπιστευτικότητας, αφενός, και το συμφέρον του κοινού για πλήρη δημοσιοποίηση στο πλαίσιο της απονομής της δικαιοσύνης, αφετέρου.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 17 Ο P. Kelly είναι διπλωματούχος καθηγητής, κάτοικος Δουβλίνου.
- 18 Το UCD αποτελεί ανώτατο εκπαιδευτικό ίδρυμα. Κατά την ακαδημαϊκή περίοδο που κάλυπτε τα έτη 2002 έως 2004, προσέφερε εκπαιδευτικό πρόγραμμα με την ονομασία «Masters degree in Social Science (Social Worker) mode A» [μεταπτυχιακό δίπλωμα κοινωνικών επιστημών (κοινωνικός λειτουργός) τύπος A].
- 19 Στις 23 Δεκεμβρίου 2001, ο P. Kelly υπέβαλε αίτηση στο εν λόγω πανεπιστήμιο, προκειμένου να του επιτραπεί η συμμετοχή στο ανωτέρω εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Κατά το πέρας της διαδικασίας επιλογής των υποψηφίων, πληροφορήθηκε, με επιστολή της 15ης Μαρτίου 2002, ότι η αίτησή του δεν είχε γίνει δεκτή.
- 20 Επειδή δεν θεώρησε ικανοποιητική την απάντηση αυτή, ο P. Kelly υπέβαλε, τον Απρίλιο του 2002, καταγγελία για δυσμενή διάκριση λόγω φύλου ενώπιον του Director of the Equality Tribunal, υποστηρίζοντας ότι είχε περισσότερα προσόντα από τη γυναίκα υποψήφιο με τα λιγότερα προσόντα στην οποία επετράπη η συμμετοχή στο προαναφερθέν πρόγραμμα.
- 21 Στις 2 Νοεμβρίου 2006, ο Equality Officer, στον οποίο ο Director of the Equality Tribunal ανέθεσε την έρευνα της καταγγελίας που υπέβαλε ο P. Kelly, εξέδωσε απόφαση κατά την οποία ο καταγγέλλων δεν απέδειξε εκ πρώτης όψεως δυσμενή διάκριση λόγω φύλου. Ο P. Kelly άσκησε προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Circuit Court (περιφερειακό δικαστήριο).

- 22 Ο P. Kelly υπέβαλε επίσης, στις 4 Ιανουαρίου 2007, αίτηση, δυνάμει του Order 57A rule 6(6) των Circuit Court Rules, παραπεμφθείσα στο Circuit Court, με την οποία ζητούσε την εκ μέρους του UCD κατάθεση αντιγράφων των εγγράφων που προσδιορίζονταν στην αίτηση αυτή («disclosure», στο εξής: αίτηση δημοσιοποίησεως). Με την αίτηση αυτή ζήτησε να κοινοποιηθούν τα αντίγραφα των διατηρηθέντων εντύπων εγγραφής, των εγγράφων που επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα των εν λόγω εντύπων ή περιελήφθησαν σε αυτά, καθώς και των «δελτίων αποτελεσμάτων» των υποψηφίων των οποίων τα έντυπα εγγραφής διατηρήθηκαν.
- 23 Ο πρόεδρος του Circuit Court απέρριψε την αίτηση δημοσιοποίησεως με διάταξη της 12ης Μαρτίου 2007. Στις 14 Μαρτίου του ίδιου έτους, ο P. Kelly άσκησε έφεση κατά της εν λόγω διατάξεως ενώπιον του High Court.
- 24 Στις 23 Απριλίου 2007, ο P. Kelly υπέβαλε επίσης αίτημα ενώπιον του High Court, και ζήτησε από το δικαστήριο αυτό να υποβάλει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως. Στις 14 Μαρτίου 2008, το εν λόγω εθνικό δικαστήριο έκρινε ότι η υποβολή τέτοιας αιτήσεως ήταν πρόωρη, δεδομένου ότι δεν είχε ακόμη αποφανθεί επί του ζητήματος αν η πρόσβαση στα εν λόγω έγγραφα μπορούσε να επιτραπεί βάσει του εθνικού δικαίου. Κατόπιν εξετάσεως, το High Court κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, βάσει του δικαίου αυτού, το UCD δεν όφειλε να δημοσιοποιήσει, αμετάβλητα, τα έγγραφα των οποίων την κοινοποίηση ζήτησε ο P. Kelly.
- 25 Επειδή διατηρούσε αμφιβολίες ως προς το ζήτημα αν η απόρριψη της αιτήσεως δημοσιοποίησεως είναι σύμφωνη με το δίκαιο της Ένωσης, το High Court αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Παρέχει το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 [...] στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επιτρέπεται η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό διότι δεν εφαρμόστηκε στην

περίπτωσή του η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων αφορώντα τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα και ειδικότερα αυτών στους οποίους επετράπη η συμμετοχή στο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως, έτσι ώστε να είναι ο αιτών σε θέση να παρουσιάσει, “ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως”;

- 2) Παρέχει το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207 [...] το δικαίωμα στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επετράπη η συμμετοχή “βάσει των ιδίων κριτηρίων” στο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως και ότι υπέστη διάκριση “που να βασίζεται στο φύλο” όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα και ειδικότερα αυτών στους οποίους επετράπη η συμμετοχή στο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως;

- 3) Παρέχει το άρθρο [1, σημείο 3,] της οδηγίας 2002/73 [...], που απαγορεύει την “άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου” όσον αφορά την “πρόσβαση” στην επαγγελματική εκπαίδευση, το δικαίωμα στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως, ο οποίος υποστηρίζει ότι υπέστη διάκριση “λόγω φύλου” όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα και ειδικότερα αυτών στους οποίους επετράπη η συμμετοχή στο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως;

- 4) Διαφέρει η φύση της υποχρεώσεως του άρθρου 267, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, εφόσον εντός του κράτους μέλους ισχύει το κατηγορητικό (κατ’ αντιδιαστολή προς το ανακριτικό) νομικό σύστημα, και, αν ναι, ως προς τι;

- 5) Επηρεάζεται το τυχόν δικαίωμα πληροφόρησης κατά τις προαναφερθείσες οδηγίες από την εφαρμογή των κανόνων [της Ένωσης] ή εθνικών διατάξεων περί εμπιστευτικότητας;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

- ²⁶ Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 έχει την έννοια ότι παρέχει στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επιτρέπεται η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό διότι δεν εφαρμόστηκε στην περίπτωση του η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, έτσι ώστε να είναι σε θέση ο αιτών να παρουσιάσει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως», σύμφωνα με τη διάταξη αυτή.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- ²⁷ Ο P. Kelly ισχυρίζεται ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 παρέχει σε ένα άτομο, το οποίο εκτιμά ότι εθίγη διότι δεν τηρήθηκε έναντι αυτού η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων τα οποία, αν υποτεθεί ότι η αρχή αυτή κακώς δεν εφαρμόστηκε ως προς αυτόν, αποδεικνύουν ή τον βοηθούν να αποδείξει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας εθνικής αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως.

Όσον αφορά έναν αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης ο οποίος κρίνει ότι εθίγη διότι δεν τηρήθηκε έναντι αυτού η εν λόγω αρχή, τούτο αφορά στοιχία σχετικά με τα προσόντα των άλλων υποψηφίων.

- 28 Η Γερμανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι από το γράμμα του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 δεν συνάγεται καμία ένδειξη αφορώσα τη χορήγηση δικαιώματος στην πληροφόρηση. Η διάταξη αυτή ρυθμίζει, όπως ισχυρίζονται και το UCD και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες πραγματοποιείται η αντιστροφή του βάρους αποδείξεως, ώστε να φέρει το βάρος αυτό ο εναγόμενος και όχι ο ενάγων. Κατ' αυτούς, μια τέτοια αντιστροφή πραγματοποιείται μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες ένας υποψήφιος έχει προηγουμένως αποδείξει πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 29 Η οδηγία 97/80 ορίζει στο άρθρο 4 ότι τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε, όταν ένα πρόσωπο κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως και αποδεικνύει, ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής, πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως, να επιβάλλεται στον εναγόμενο να αποδείξει ότι δεν υπήρξε παραβίαση της εν λόγω αρχής (βλ. απόφαση της 10ης Μαρτίου 2005, C-196/02, Νικολούδη, Συλλογή 2005, σ. I-1789, σκέψη 68).
- 30 Ως εκ τούτου, στο πρόσωπο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως εναπόκειται, σε πρώτο στάδιο, να αποδείξει πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως. Αποκλειστικώς και μόνο σε περίπτωση που το πρόσωπο αυτό έχει αποδείξει τέτοια

περιστατικά, εναπόκειται στον εναγόμενο, σε δεύτερο στάδιο, να αποδείξει ότι δεν συνέτρεξε παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων.

- 31 Συναφώς, από τη δέκατη τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας 97/80 προκύπτει ότι στην εθνική δικαστική αρχή ή σε άλλη αρμόδια αρχή εναπόκειται να εκτιμά, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο και/ή την εθνική πρακτική, τα πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως.
- 32 Κατά συνέπεια, στο αιτούν δικαστήριο ή σε άλλη αρμόδια ιρλανδική αρχή εναπόκειται να εκτιμά, σύμφωνα με το ιρλανδικό δίκαιο και/ή την εθνική πρακτική, αν ο P. Kelly απέδειξε πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως.
- 33 Πάντως, πρέπει να διευκρινισθεί ότι η οδηγία 97/80, σύμφωνα με το άρθρο 1 αυτής, έχει ως σκοπό να διασφαλίσει ότι καθίστανται αποτελεσματικότερα τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη, κατ' εφαρμογήν της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως, τα οποία επιτρέπουν σε κάθε άτομο που κρίνει ότι θίγεται από τη μη εφαρμογή της εν λόγω αρχής ως προς το ίδιο να διεκδικεί τα δικαιώματά του διά της δικαστικής οδού, ενδεχομένως αφού προσφύγει σε άλλες αρμόδιες αρχές.
- 34 Ως εκ τούτου, μολονότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας δεν προβλέπει υπέρ ατόμου που κρίνει ότι θίγεται από τη μη τήρηση έναντι αυτού της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συγκεκριμένο δικαίωμα προσβάσεως σε πληροφορίες προκειμένου να είναι σε θέση να αποδείξει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως» σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, γεγονός παραμένει ότι δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους

του εναγομένου, στο πλαίσιο της αποδείξεως τέτοιων πραγματικών περιστατικών, να διακυβεύει την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η οδηγία αυτή και ως εκ τούτου να καθιστά ιδίως την εν λόγω διάταξη άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.

- 35 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να εφαρμόζουν κανονιστική ρύθμιση ικανή να διακυβεύσει την επίτευξη των σκοπών που επιδιώκει μια οδηγία και, συνεπώς, να την καταστήσουν άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας (βλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2011, C-61/11 PPU, El Dridi, Συλλογή 2011, σ. I-3015, σκέψη 55).
- 36 Συγκεκριμένα, κατά το δεύτερο και το τρίτο αντιστοίχως εδάφιο του άρθρου 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη, ιδίως, «λαμβάνουν κάθε γενικό ή ειδικό μέτρο ικανό να διασφαλίσει την εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις Συνθήκες ή προκύπτουν από πράξεις των θεσμικών οργάνων της Ένωσης» και «απέχουν από τη λήψη οποιουδήποτε μέτρου ικανού να θέσει σε κίνδυνο την πραγματοποίηση των στόχων της Ένωσης», συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που επιδιώκουν οι οδηγίες (βλ. προπαρατεθείσα απόφαση El Dridi, σκέψη 56).
- 37 Εν προκειμένω, προκύπτει πάντως από την απόφαση περί παραπομπής ότι, μολονότι ο πρόεδρος του Circuit Court απέρριψε την αίτηση δημοσιοποίησης εγγράφων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το UCD πρότεινε να παράσχει στον P. Kelly μέρος των στοιχείων τα οποία ζητούσε, πράγμα το οποίο δεν αμφισβητεί ο τελευταίος.
- 38 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 έχει την έννοια ότι δεν παρέχει στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επετράπη η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό διότι δεν εφαρμόστηκε στην περίπτωση του η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, έτσι ώστε να είναι σε θέση ο αιτών να παρουσιάσει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως», σύμφωνα με τη διάταξη αυτή.

- 39 Πάντως, δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του καθού, στο πλαίσιο της αποδείξεως τέτοιων πραγματικών περιστατικών, να διακυβεύει την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η εν λόγω οδηγία και ως εκ τούτου να καθιστά ιδίως το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν τούτο συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

Επί του δευτέρου και του τρίτου ερωτήματος

- 40 Με το δεύτερο και το τρίτο ερώτημα, τα οποία πρέπει να εξετασθούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν αν διευκρινισθεί αν το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207 ή το άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73 έχουν την έννοια ότι παρέχουν στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, είτε εφόσον ο αιτών αυτός εκτιμά ότι δεν του επιτράπη η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό βάσει των ιδίων κριτηρίων με τους άλλους αιτούντες και ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου, υπό την έννοια του ίδιου αυτού άρθρου 4, είτε εφόσον ο αιτών αυτός υποστηρίζει ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, σημείο 3, όσον αφορά συμμετοχή στο ανωτέρω πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 41 Ο P. Kelly φρονεί ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207, καθώς και το άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73 παρέχουν σε όποιον εκτιμά ότι δεν του επιτράπη η συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως λόγω δυσμενούς διακρίσεως στηρίζομενης στο φύλο το δικαίωμα να ζητήσει στοιχεία σχετικά με τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως.

- 42 Η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή ισχυρίζονται ότι οι εν λόγω διατάξεις συνιστούν ουσιαστικούς κανόνες αφορώντες την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω φύλου και ότι δεν θίγουν το ζήτημα των διαδικαστικών κανόνων. Εκτιμούν ότι οι διατάξεις αυτές δεν έχουν αρκούντως συγκεκριμένη διατύπωση ώστε να κριθεί ότι απορρέει από αυτές δικαίωμα εφαρμογής συγκεκριμένου μέτρου, όπως το δικαίωμα πληροφορήσεως.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 43 Από το γράμμα των άρθρων 4 της οδηγίας 76/207 ή 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73 δεν προκύπτει ότι ο αιτών συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως έχει δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα.
- 44 Συγκεκριμένα, το άρθρο 4, στοιχείο γ', της οδηγίας 76/207 προβλέπει ότι η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση κάθε μορφής και κάθε επιπέδου προϋποθέτει την εκ μέρους των κρατών μελών λήψη των αναγκαίων μέτρων ώστε η επαγγελματική εκπαίδευση, υπό την επιφύλαξη της αυτονομίας την οποία ορισμένα κράτη μέλη αναγνωρίζουν σε ορισμένα ιδιωτικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, να είναι προσιτή βάσει των ιδίων κριτηρίων και στα ίδια επίπεδα, χωρίς δυσμενή διάκριση λόγω φύλου.
- 45 Το άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73 ορίζει ότι η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως συνεπάγεται ότι δεν υφίσταται άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω φύλου στον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα, περιλαμβανομένων των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, όσον αφορά την πρόσβαση σε όλους τους τύπους και τα επίπεδα επαγγελματικού προσανατολισμού, επαγγελματικής κατάρτισεως, επιμορφώσεως και επαγγελματικού αναπροσανατολισμού, περιλαμβανομένης της αποκτήσεως πρακτικής εμπειρίας. Προς τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία

μέτρα για την κατάργηση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

- ⁴⁶ Συγκεκριμένα, οι εν λόγω διατάξεις σκοπούν στην εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, αλλά, κατά το άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, αφήνουν στις εθνικές αρχές την αρμοδιότητα επιλογής του τύπου και των μέσων, προκειμένου να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την κατάργηση όλων των «νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων» που αντιβαίνουν στην αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.
- ⁴⁷ Ως εκ τούτου, από τις εν λόγω διατάξεις δεν μπορεί να συναχθεί συγκεκριμένη υποχρέωση παροχής προσβάσεως, σε έναν αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως, στα στοιχεία που αφορούν τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό.
- ⁴⁸ Συνεπώς, στο δεύτερο και στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207 ή το άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73 έχουν την έννοια ότι δεν παρέχουν στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, είτε εφόσον ο αιτών αυτός εκτιμά ότι δεν του επιτρέπει η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό βάσει των ιδίων κριτηρίων με τους άλλους αιτούντες και ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου, υπό την έννοια του ίδιου αυτού άρθρου 4, είτε εφόσον ο αιτών αυτός υποστηρίζει ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, σημείο 3, όσον αφορά τη συμμετοχή στο ανωτέρω πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσεως.

Επί του πέμπτου ερωτήματος

- 49 Με το πέμπτο ερώτημα, το οποίο πρέπει να εξετασθεί πριν από το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το τυχόν δικαίωμα πληροφορήσεως κατά τις οδηγίες 76/207, 97/80 και 2002/73 μπορεί να επηρεάζεται από τους κανόνες της Ένωσης ή τους εθνικούς κανόνες περί εμπιστευτικότητας.
- 50 Κατόπιν της απαντήσεως που δόθηκε στα τρία πρώτα ερωτήματα και δεδομένου ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το Δικαστήριο δεν έχει αρμοδιότητα για την ερμηνεία της εθνικής νομοθεσίας, καθόσον η ερμηνεία αυτή ενάποκειται αποκλειστικά στο αιτούν δικαστήριο (βλ. αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2006, C-53/04, Marrosu και Sardino, Συλλογή 2006, σ. I-7213, σκέψη 54, καθώς και της 18ης Νοεμβρίου 2010, C-250/09 και C-268/09, Georgiev, Συλλογή 2010, σ. I-11869, σκέψη 75), το πέμπτο ερώτημα πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν το ενδεχόμενο δικαίωμα επικλήσεως μιας από τις οδηγίες που παρατίθενται στα τρία πρώτα ερωτήματα, με σκοπό την πρόσβαση σε στοιχεία που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντα τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό, μπορεί να επηρεάζεται από τους περί εμπιστευτικότητας κανόνες του δικαίου της Ένωσης.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 51 Ο P. Kelly εκτιμά ότι δικαίωμα το οποίο παρέχεται δυνάμει νομικώς δεσμευτικής πράξεως της Ένωσης, περιλαμβανομένων των οδηγιών, όπως ορίζονται στο άρθρο 288, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, δεν μπορεί να επηρεάζεται από την εθνική νομοθεσία ή από την εφαρμογή της, αλλά αποκλειστικώς και μόνον από μια άλλη νομικώς δεσμευτική πράξη της Ένωσης.

- 52 Το UCD και η Γερμανική Κυβέρνηση κρίνουν ότι στο ερώτημα αυτό πρέπει να δοθεί απάντηση μόνον επικουρικώς, δεδομένου ότι δικαίωμα πληροφόρησης, όπως το περιγραφόμενο από τον προσφεύγοντα της κύριας δίκης, δεν υφίσταται δυνάμει των άρθρων 4 της οδηγίας 76/207 και 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73. Ωστόσο, αν το Δικαστήριο καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι διατάξεις αυτές παρέχουν τέτοιο δικαίωμα στον P. Kelly, η εμπιστευτικότητα, η οποία αποτελεί έννοια αναγνωρισμένη από το δίκαιο της Ένωσης και θεσπιζόμενη από πλείονες πράξεις της Ένωσης, υπερτερεί του δικαιώματος αυτού πληροφόρησης.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 53 Υπενθυμίζεται κατ' αρχάς ότι το Δικαστήριο έκρινε, στη σκέψη 38 της παρούσας αποφάσεως, ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80 δεν παρέχει στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επιτρέπεται η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό διότι δεν εφαρμόστηκε στην περίπτωση του η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, έτσι ώστε να είναι σε θέση ο αιτών να παρουσιάσει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως», σύμφωνα με τη διάταξη αυτή.
- 54 Ωστόσο, κρίθηκε επίσης, στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, ότι δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του εναγομένου, στο πλαίσιο της αποδείξεως τέτοιων πραγματικών περιστατικών, να διακυβεύει την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η οδηγία 97/80 και ως εκ τούτου να καθιστά ιδίως το εν λόγω άρθρο 4, παράγραφος 1, άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας.
- 55 Εκτιμώντας τις περιστάσεις αυτές, οι εθνικές δικαστικές αρχές ή οι άλλες αρμόδιες αρχές πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους κανόνες περί εμπιστευτικότητας που απορρέουν από πράξεις του δικαίου της Ένωσης, όπως είναι η οδηγία 95/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1995, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού

χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών (ΕΕ L 281, σ. 31), και η οδηγία 2002/58/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Ιουλίου 2002, σχετικά με την επεξεργασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και την προστασία της ιδιωτικής ζωής στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την προστασία ιδιωτικής ζωής στις ηλεκτρονικές επικοινωνίες) (ΕΕ L 201, σ. 37), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 2009/136/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Νοεμβρίου 2009 (ΕΕ L 337, σ. 11). Η προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα προβλέπεται επίσης στο άρθρο 8 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- 56 Συνεπώς, στο πέμπτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι, σε περίπτωση που ο αιτών συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης θα μπορούσε να επικαλεσθεί την οδηγία 97/80 προκειμένου να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, το ανωτέρω δικαίωμα μπορεί να επηρεάζεται από τους περί εμπιστευτικότητας κανόνες του δικαίου της Ένωσης.

Επί του τετάρτου ερωτήματος

- 57 Με το τέταρτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν η φύση της υποχρέωσης του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ διαφέρει αναλόγως του αν εντός του υπό εξέταση κράτους μέλους ισχύει το κατηγορητικό ή το ανακριτικό σύστημα δικαίου και, αν ναι, ως προς τι.

Επιχειρηματολογία των διαδίκων

- 58 Ο P. Kelly ισχυρίζεται ότι η υποχρέωση ενός εθνικού δικαστηρίου το οποίο αποφαίνεται στο πλαίσιο ενός κατηγορητικού συστήματος να υποβάλει προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο είναι ευρύτερη της υποχρέωσης ενός δικαστηρίου κράτους μέλους εντός του οποίου ισχύει ανακριτικό νομικό σύστημα, δεδομένου ότι

οι διάδικοι, και όχι το ίδιο το δικαστήριο, υπαγορεύουν τη μορφή, το περιεχόμενο και τον ρυθμό της διαδικασίας στο πλαίσιο ενός κατηγορητικού συστήματος. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο του συστήματος αυτού, ένα εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί να τροποποιήσει ουσιωδώς ένα ζήτημα το οποίο εγείρει ένας διάδικος ή να υποβάλει τη δική του γνώμη στο Δικαστήριο ως προς τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να επιλυθεί το ζήτημα αυτό.

- 59 Το UCD, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Επιτροπή συμφωνούν ότι η φύση της υποχρέωσης την οποία προβλέπει το άρθρο 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ δεν εξαρτάται από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των νομικών συστημάτων των κρατών μελών. Επιπλέον, από την απόφαση της 6ης Οκτωβρίου 1982, 283/81, Cilfit κ.λπ. (Συλλογή 1982, σ. 3415), προκύπτει ότι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφασίσει αν και, ενδεχομένως, κατά ποιον τρόπο πρέπει να υποβληθούν τα προδικαστικά ερωτήματα.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 60 Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ θεσπίζει μηχανισμό προδικαστικής παραπομπής ο οποίος σκοπεύει στην αποτροπή αποκλίσεων ως προς την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το οποίο πρέπει να εφαρμόζουν τα εθνικά δικαστήρια, και τείνει να διασφαλίσει την εφαρμογή αυτή, παρέχοντας στα εθνικά δικαστήρια ένα μέσο για την εξάλειψη των δυσχερειών που ενδέχεται να ανακύψουν εκ της απαιτήσεως να έχει το δίκαιο της Ένωσης πλήρη αποτελεσματικότητα στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών συστημάτων των κρατών μελών (βλ., υπό την έννοια αυτή, γνωμοδότηση 1/09, της 8ης Μαρτίου 2011, Συλλογή 2011, σ. I-1137, σκέψη 83 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 61 Συγκεκριμένα, το άρθρο 267 ΣΛΕΕ παρέχει στα εθνικά δικαστήρια την δυνατότητα και, ενδεχομένως, τους επιβάλλει την υποχρέωση υποβολής αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, όταν διαπιστώνουν, είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήσεως των διαδίκων, ότι η ουσία της διαφοράς περιλαμβάνει ζήτημα καλυπτόμενο από το πρώτο εδάφιο του. Κατά συνέπεια, τα εθνικά δικαστήρια έχουν ευρύτατη δυνατότητα να απευθύνονται στο Δικαστήριο, όταν κρίνουν ότι η υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιόν τους θέτει ζητήματα ερμηνείας ή εκτιμήσεως του κύρους διατάξεων του δικαίου της Ένωσης επί των οποίων πρέπει να αποφανθούν (βλ., μεταξύ

άλλων, αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 2008, C-210/06, *Cartesio*, Συλλογή 2008, σ. I-9641, σκέψη 88, καθώς και της 22ας Ιουνίου 2010, C-188/10 και C-189/10, *Melki και Abdeli*, Συλλογή 2010, σ. I-5667, σκέψη 41).

- 62 Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το σύστημα του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, προκειμένου να διασφαλίσει την ενότητα της ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης εντός των κρατών μελών, καθιερώνει άμεση συνεργασία μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, προβλέποντας διαδικασία στην οποία οι διάδικοι δεν αναλαμβάνουν καμία πρωτοβουλία (βλ., μεταξύ άλλων, προπαρατεθείσα απόφαση *Cartesio*, σκέψη 90).
- 63 Συναφώς, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βασίζεται σε ένα διάλογο μεταξύ δικαστών του οποίου η έναρξη εξαρτάται αποκλειστικώς από την κρίση του εθνικού δικαστηρίου ως προς τη λυσιτέλεια και την αναγκαιότητα της εν λόγω αιτήσεως (προπαρατεθείσα απόφαση *Cartesio*, σκέψη 91).
- 64 Ως εκ τούτου, εφόσον στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν η ερμηνεία ενός κανόνα του δικαίου της Ένωσης είναι αναγκαία για να καταστεί δυνατή η επίλυση της ένδικης διαφοράς που έχει υποβληθεί στην κρίση του, λαμβανομένου υπόψη του μηχανισμού της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, το ίδιο αυτό δικαστήριο οφείλει να αποφασίσει τον τρόπο κατά τον οποίο πρέπει να διατυπωθούν τα ερωτήματα αυτά.
- 65 Μολονότι το εν λόγω δικαστήριο είναι ελεύθερο να καλέσει τους διαδίκους της διαφοράς της οποίας έχει επιληφθεί να προτείνουν διατυπώσεις οι οποίες ενδέχεται να γίνουν δεκτές για την υποβολή των προδικαστικών ερωτημάτων, σε αυτό και μόνον εναπόκειται να αποφασίσει εν τέλει τόσο ως προς τον τύπο όσο και ως προς το περιεχόμενο των ερωτημάτων αυτών.

- 66 Κατά συνέπεια, στο τέταρτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η υποχρέωση του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ δεν διαφέρει αναλόγως του αν εντός του υπό εξέταση κράτους μέλους ισχύει το κατηγορητικό ή το ανακριτικό σύστημα δικαίου.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 67 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (δεύτερο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 97/80/ΕΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με το βάρος απόδειξης σε περιπτώσεις διακριτικής μεταχείρισης λόγω φύλου, έχει την έννοια ότι δεν παρέχει στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης, ο οποίος εκτιμά ότι δεν του επιτρέπεται η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό διότι δεν εφαρμόστηκε στην περίπτωση του η αρχή της ίσης μεταχείρισης, το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, έτσι ώστε να είναι σε θέση ο αιτών να παρουσιάσει «πραγματικά περιστατικά από τα οποία τεκμαίρεται η ύπαρξη άμεσης ή έμμεσης διακρίσεως», σύμφωνα με τη διάταξη αυτή.

Πάντως, δεν αποκλείεται η άρνηση παροχής πληροφοριών εκ μέρους του καθού, στο πλαίσιο της αποδείξεως τέτοιων πραγματικών περιστατικών, να

διακυβεύει την επίτευξη του σκοπού τον οποίο επιδιώκει η εν λόγω οδηγία και ως εκ τούτου να καθιστά ιδίως το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας αυτής άνευ πρακτικής αποτελεσματικότητας. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να ελέγξει αν τούτο συμβαίνει στην υπόθεση της κύριας δίκης.

- 2) Το άρθρο 4 της οδηγίας 76/207/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Φεβρουαρίου 1976, περί της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως ανδρών και γυναικών, όσον αφορά την πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και πρόωθηση και τις συνθήκες εργασίας, ή το άρθρο 1, σημείο 3, της οδηγίας 2002/73/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, για την τροποποίηση της οδηγίας 76/207, έχουν την έννοια ότι δεν παρέχουν στον αιτούντα συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσως το δικαίωμα να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, είτε εφόσον ο αιτών αυτός εκτιμά ότι δεν του επιτρέπει η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό βάσει των ιδίων κριτηρίων με τους άλλους αιτούντες και ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου, υπό την έννοια του ίδιου αυτού άρθρου 4, είτε εφόσον ο αιτών αυτός υποστηρίζει ότι υπέστη διάκριση λόγω φύλου όσον αφορά την πρόσβαση στην επαγγελματική εκπαίδευση, υπό την έννοια του εν λόγω άρθρου 1, σημείο 3, όσον αφορά τη συμμετοχή στο ανωτέρω πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσως.
- 3) Σε περίπτωση που ο αιτών συμμετοχή σε πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσως θα μπορούσε να επικαλεσθεί την οδηγία 97/80 προκειμένου να λάβει γνώση στοιχείων που έχει στην κατοχή του ο διοργανωτής του προγράμματος, αφορώντων τα προσόντα των άλλων αιτούντων συμμετοχή στο εν λόγω πρόγραμμα, το ανωτέρω δικαίωμα μπορεί να επηρεάζεται από τους περί εμπιστευτικότητας κανόνες του δικαίου της Ένωσης.
- 4) Η υποχρέωση του άρθρου 267, τρίτο εδάφιο, ΣΛΕΕ δεν διαφέρει αναλόγως του αν εντός του υπό εξέταση κράτους μέλους ισχύει το κατηγορητικό ή το ανακριτικό σύστημα δικαίου.

Υπογραφή